

**КОМПЛЕКС БЫЛОЙ СЯДЗІБЫ "АЛЕСІНА": ЖЫЛЫ КОРПУС З
ГАСПАДАРЧАЙ ПРЫБУДОВАЙ, БРОВАР, СКЛАД, ГАРАЖ
(СМАЛЯВІЦКІ РАЁН, АГ. АЛЕСІНА)**

Комплекс былой сядзібы "алесіна": жылы корпус з гаспадарчай прыбудовай (частка – жылы корпус)

Комплекс былой сядзібы "алесіна": жылы корпус з гаспадарчай прыбудовай

Комплекс бывлой сядзібы "алесіна": склад

Комплекс бывлой сядзібы "алесіна": гараж

Шыфр гісторыка-культурнай каштоўнасці (паводле [дзяржаўнаму спісу гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь](#)): 613Г000571

Месцазнаходжанне: Смалявіцкі раён, аг. Алесіна

Каардынаты: 53.954516, 28.230006

Кароткае апісанне:

Комплекс былой сядзібы Алесіна – помнік архітэктуры ([613Г000571](#)), які знаходзіцца ў аг. Алесіна. У комплекс былой сядзібы ўваходзяць: жылы корпус з гаспадарчай прыбудовай, бровар, склад, гараж. Пабудаваны з каменю і цэглы. Да сярэдзіны 19 стагоддзя ў Алесіна была невялікая сядзіба, у якой, паводле мясцовых легендаў, жыла Паўліна Манюшка.

Апісанне гісторыка-культурнай каштоўнасці:

Будынкi знаходзяцца на поўночнай ускраіне вёскі. Пабудаваны ў пачатку 20 ст. з каменю і цэглы. Размешчаны на тэрыторыі 1,5 га ўздоўж дарогі, якая пераходзіць у галоўную вуліцу вёскі. Спалучэнне рознакаляровых камянеў і чырвонай неатынкаванай цэглы надае будынкам маляўнічы каларыт.

Жылы корпус з гаспадарчай прыбудовай мае Т-вобразную планіроўку. Дом пабудаваны з цэглы, падзелены 2 капіталынымі сценамі на тры часткі. Бакавыя двухпавярховыя, завершаны пакатнымі дахамі, цэнтральныя трохпавярховыя, вылучана рэзалітам пад двухсхільным дахам. З паўдневага боку да корпуса прыбудаваны з цэглы і каменю нізкі аднапавярховы будынак. Сцены збудавання прарэзаны паўцыркульнымі і прамавугольнымі аконнымі і дзвярнымі праёмамі, люкарнямі, паўцыркульнымі варотамі. У дэкаратыўным убранстве фасадаў выкарыстаны нішы, лапаткамі, ліштвы з броўкамі і карнізамі.

Будынак **бровара** Т-падобны ў плане. Складаецца з 4 аб'ёмаў, накрытых пакатымі двухсхільнымі дахамі з шчытамі ў тарцах. У агульнай кампазіцыі будынка дамінуе высокі аб'ём, які выступае невялікім рызалітам за плоскасць галоўнага фасада. Сіметрычная вось дзеліць корпус на 2 роўныя крылы, пастаўлены перпендыкулярна да асноўнага аб'ёму. Сцены будынка ўзведзены з каменя-валуна, вуглы і абрысы шчытоў выкананы з цэглы ў выглядзе лапатак. Дэкаратыўная апрацоўка збудавання сціплая.

Будынак **склада** прамавугольны ў плане, вырашаны ў выглядзе магутнага паралелепіпеда, накрытага двухсхільным дахам. Цягляныя сцены расчлянёны плоскімі лапаткамі, паміж імі на ўсходнім і заходнім фасадах зроблены паўцыркульныя нішы і аконныя праёмы. Глухія тарцовыя сцены завершаны трохвугольнымі франтонамі, у тымпанах якіх паўцыркульныя вокны. Простае дэкаратыўнае вырашэнне фасада прадывагана ў тылітарным прызначэннем будынка. Комплекс будынкаў бровара – помнік прамысловага будаўніцтва.

Будынак *гаража* прамавугольны ў плане, вырашаны ў выглядзе магутнага паралелепіпеда, накрытага двухсхільным дахам. Цагляныя сцены расчлянёны плоскімі лапаткамі, паміж імі на ўсходнім і заходнім фасадах зроблены паўцыркульныя нішы і аконныя праёмы. Глухія тарцовыя сцены завершаны трохвугольнымі франтонамі, у тымпанах якіх паўцыркульныя вокны. Простае дэкаратыўнае вырашэнне фасада прадывяжана ўтылітарным прызначэннем будынка. Комплекс будынкаў бровара-помнік прамысловага будаўніцтва.

Гістарычная даведка:

Алесіна – яшчэ адзін маэнтак на поўдні сучаснага Смалявіцкага раёна, які некалі ўваходзіла ў шырокі кангламерат тутэйшых сядзіб і фальваркаў у складзе старога Смілавіцкага графства. Яго гісторыя агульная з суседнімі маэнткамі – Радкоўшчына і Шыпяны, якія належалі некалі вялікаму гетману літоўскаму Міхалу Казіміру Агінскаму, ў 1777 годзе яны перайшлі ва ўласнасць судзіі ваеннага трыбунала літоўскага Станіслава Манюшкі. Да сярэдзіны 19 стагоддзя ў Алесіна была невялікая сядзіба, у якой, паводле мясцовых легендаў, жыла Паўліна Манюшка, унучка Станіслава. Разам са сваёй сястрой Эрнэсцінай яна была спадчынніцай шырокіх зямельных уладанняў роду. Між іншым, і дакументальныя гістарычныя сведчанні, якія мы згадаем пазней, дазваляюць меркаваць, што Паўліна, сярод усіх шматлікіх належачых ёй маэнткаў, любіла менавіта гэтую сядзібу ў Алесіна. Сапраўды, такі цікавы і багаты пласт паданняў, які існуе вакол гэтага месца, не мог скласціся проста так!

Паўліне Манюшка было толькі 5 гадоў, калі ў 1836 годзе памёр яе бацька. Таму доўгі час справамі маэнтка, якія дасталіся ёй па спадчыне, распараджаўся Яўстафій Прушынскі, які быў у той час старшынёй Мінскай палаты грамадзянскага суда. Кіраўнікі, нанятыя Прушынскім, распараджаліся маэнткамі вельмі ўмела, таму да свайго паўналецця Паўліна Ваньковіч валодала зайздросным пасагам са шматлікіх прыбытковых і нават заможных сядзіб і фальваркаў. Усё гэта багацце, а таксама – самае галоўнае – шчасце ў выглядзе самой Паўліны, дасталася Лявону Ваньковічу, менскаму шляхцічу, які таксама працаваў у судовай сістэме Мінскай губерні. Не выключана, што яго Паўліне сасватаў і сам Яўстафій Прушынскі.

Усе, хто цікавяцца гісторыяй Вялікага княства Літоўскага і яго знакамитага роду Радзівілаў, напэўна памятаюць літаратурную легенду пра тое, як Кароль Станіслаў Радзівіл «Пане Каханку» пасярод лета засыпаў дарожкі вакол Нясвіжскага замка соллю, каб пакатацца па іх на санях. Але наўрад ці каму-то вядома, што вельмі падобны выпадак здарыўся і ў сядзібе Алесіна! Мясцовыя легенды распавядаюць, што маладая Паўліна Манюшкі

так хацела праехаць на сваім вяселлі з Лявонам Ваньковічам на саначках, што дарогу ад Алесіна да самага маёнтка Шыпяны цалкам засыпалі крухмалам і цукрам – прадукцыяй мясцовага завода! А мясцовыя жыхары потым яшчэ доўга збіралі іх з дарогі і гналі з гэтага самагон. На самай справе, гэта, вядома ж, проста пацешная легенда, і завода ў Алесіна, на якім маглі б браць цукар і крухмал, на момант вяселля Паўліны Манюшкі і Леона Ваньковіча пакуль яшчэ не існавала. Аднак, цалкам магчыма, што на сваё вяселле Паўліна сапраўды адпраўлялася з алесінскай сядзібы, хай і не па крухмалу з цукрам.

Яшчэ адна даволі фантастычная легенда распавядае пра тое, што некалі праз Алесіна праязджала сама расійская імператрыца Кацярына II, якая накіроўвалася з ігумена ў Смалявічы. Непасрэдна ў Алесіна яна заклала прыдарожныя насаджэнні з вярбы, якія, нібыта, захаваліся па гэты дзень. На жаль, усё дрэвы, на якія паказваюць у якасці гэтых «екацярынінскіх» насаджэнняў, маюць відавочныя савецкія узрост і паходжанне. Ды і, вядома ж, Кацярына II ніколі не бывала ў тутэйшых краях. Тым не менш, забавна, што ў народнай памяці застаўся факт рэальнага ўладкавання паштовых гасцінцаў у захопленых у Рэчы Паспалітай «заходніх губернях» па ўказе імператрыцы. А таксама, магчыма, факт наведвання Кацярынай II Полацкага і Магілёўскага намесніцтваў ў 1780 годзе з адначасовай інспекцыяй гэтых дарог.

На самай жа справе, значна большае дачыненне да ўладкавання Алесіна мае не расійская імператрыца, а літоўская дваранская сям'я Ваньковічаў. Пасля жаніцьбы на Паўліне Манюшка Лявон Ваньковіч стаў уладальнікам пасагаў маёнткаў былога Смілавіцкага графства. Дзякуючы ўмеламу вядзенню гаспадаркі, яны прыносілі добры прыбытак, ды і службовая кар'ера Лявона Ваньковіча была вельмі паспяховай. Як адзін з самых паспяховых землеўладальнікаў з 1878 года ён, да прыкладу, засядаў у мінскім сельскагаспадарчым грамадстве. І прыкладна ў гэтыя ж гады атрымлівае чын сапраўднага стацкага саветніка. Такі ход спраў дазволіў укладваць значныя сродкі ў ўладкаванне сваіх сядзіб.

У 1896 годзе непадалёк ад сядзібнага дома на скрыжаванні праезных дарог з Алесіна ў маёнтка Шыпяны, а таксама з вёскі Верхмень ў мястэчка Смалявічы зарабіў новы спіртзавод. Яго вытворчыя корпусы і склады былі пабудаваныя з каменя і якаснай чырвонай цэгля ў стылі прамысловага мадэрна.

Літаральна насупраць завода былі створаны з тэхнічнай мэтай дзве штучныя сажалкі. Старажылы Алесіна распавядаюць, што дно гэтых вадаёмаў было вымашчана бетонам, але магчыма, гэта таксама адна са шматлікіх мясцовых легенд.

Канец 19 стагоддзя наогул быў эпохай маштабнай прамысловай перабудовы маёнткаў Ваньковічаў. Акрамя новых заводаў у Алесіна і

Шыпянах засноўваліся новыя фальваркі і ў іх ваколіцах, у тых месцах, дзе яшчэ нядаўна рос густы лес.

Час ішоў, і пакаленні непазбежна мяняліся. У 1903 годзе ў сядзібе Алесіна пайшла з жыцця Паўліна Ваньковіч з Манюшкаў – тая, якая калісьці і прынесла ў пасаг гэта маёнтак. Яна любіла гэтую сядзібу да апошніх дзён і беражліва захоўвала ў ёй архіў і бібліятэку свайго роду – бо яна была адной з апошніх прадстаўніц Манюшкаў ва ўсёй Літве.

Пасля смерці Лявона і Паўліны Ваньковічаў валоданні перайшлі іх сынам Паўлу Эдварду і Лявону-малодшаму. Алесіна і суседнія Шыпяны дасталіся старэйшаму Паўлу. У той час, у пачатку 20 стагоддзя, у Алесіна налічвалася больш за 150 жыхароў, сярод якіх большую частку складалі працаўнікі бровара.

У Алесіна знаходзілася і ўласнае кіраванне лясной гаспадаркай. Цікава, што на чале яго стаяў далёкі сваяк Паўла Эдварда, унук знакамітага мастака Валенція Ваньковіча – Адам Юзэф Ваньковіч. У 1918 годзе Адам Юзэф, не паспеў эвакуіравацца з Алесіна ад наступу бальшавікоў і быў імі забіты ...

Бальшавікі знішчалі не толькі людзей, імі руйнавалася сама гістарычная памяць пакаленняў жыхароў Беларусі. Маёнтак Алесіна быў з гэтай мэтай перайменаваны ў сельскагаспадарчую талаку «Новае Жыццё», якая ў далейшым была ператворана ў калгас. Але гэтая «Новае Жыццё» неяк не асабліва прыжылося, таму пасля другой сусветнай вайны Алесіна вярнулі яго старую назву. З алесінскім заводам Ваньковічаў здарылася прама супрацьлеглая гісторыя. Да вайны ён яшчэ неяк функцыянаваў па прызначэнні, а пасля вайны быў закінуты, не гледзячы на тое, што яго пабудовы былі аднымі з самых буйных і дыхтоўных ў вёсцы.

Вернутыя да жыцця гэтыя пабудовы былі толькі ў канцы 1980-х – пачатку 1990-х гадоў, дзякуючы дырэктару мясцовага калгасу Фёдару Прывалаву. У іх размясцілася, і да гэтага часу размяшчаецца, адміністрацыя сельгаспрадпрыемства.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь. [Электронны рэсурс]. – Режим доступа: <http://gospisok.gov.by/?AspxAutoDetectCookieSupport=1>. – Дата доступа: 20.12.2022.
2. Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Мінская вобласць. Кніга 2 / АН БССР. Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору ; рэдкал.: С. В. Марцэлеў [і інш]. – Мн. : БелСЭ, 1987. – 308 с.

3. Мінская вобласць: энцыклапедыя: у 2 т. Т. 2 / Рэдкал.: Л. Ф. Крупец, Г. П. Пашкоў [і інш.]. – Мінск : БелЭн, 2007. – Т. 2. – 784 с.
4. Памяць : Смалявіцкі раён. Жодзіна : гісторыка-дакументальныя хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі / [уклад.: Ю. Я. Гіндзін, Г. У. Разумаў ; рэдкал.: Г. К. Кісялёў (гал. рэд.) і інш.]. – Мінск : БЕЛТА, 2000. – 768 с.